

## SXEDIO.G42

**16.9.1958:** Ο ΜΑΚΑΡΙΟΣ ΑΝΑΚΟΙΝΩΝΕΙ ΣΤΗ ΒΑΡΒΑΡΑ ΚΑΣΛ ΟΤΙ ΑΠΟΔΕΧΕΤΑΙ ΔΕΣΜΕΥΜΕΝΗ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΥΠΡΟ. Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΕΚΦΡΑΖΕΙ ΕΚΠΛΗΞΗ ΕΝΩ ΟΙ ΣΥΝΕΡΓΑΤΕΣ ΤΟΥ ΜΑΚΑΡΙΟΥ ΑΝΤΙΔΡΟΥΝ. ΤΕΛΙΚΑ Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΑΠΟΦΑΣΙΖΕΙ ΝΑ ΠΡΟΩΘΗΣΕΙ ΤΗΝ ΙΔΕΑ ΤΗΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ ΩΣ ΕΠΙΣΗΜΗΣ ΘΕΣΗΣ

Η επιμονή του βρετανού πρωθυπουργού Χάρολντ Μακμίλλαν να εφαρμόσει το σχέδιο του για τριμερή συγκυριαρχία στην Κύπρο από την Ελλάδα, την Τουρκία και τη Βρετανία, ακόμα και μονομερώς, χωρίς τη συγκατάθεση της Ελλάδας, έφερε τον Αρχιεπίσκοπο Μακάριο για πρώτη φορά σε απόγνωση.

Επρεπε πάση θυσία να ματαιώσει την εφαρμογή του γιατί το θεωρούσε άκρως επικίνδυνο και καταστροφικό για την Κύπρο που θα έδινε τη χαριστική βολή στις φιλοδοξίες και στους στόχους των Κυπρίων να επιτύχουν λύση του Κυπριακού με ικανοποίηση των εθνικών τους πόθων που δεν ήταν τίποτε άλλο παρά η Ένωση.

Ο Ευάγγελος Αβέρωφ στο βιβλίο του "Ιστορία χαμένων ευκαιριών, Κυπριακό 1950-1963", 1981, γράφει για τις δύσκολες στιγμές που περνούσε ο Μακάριος αυτές τις μέρες (σελ. 74):

"Ο Αρχιεπίσκοπος είχε πολύ ταραχθεί και ανησυχήσει από την επιμονή των Αγγλων να εφαρμόσουν, έστω και χωρίς τους Ελληνοκυπρίους και την Ελλάδα, το σχέδιο Μακμίλλαν. Σε μερικές μάλιστα από τις πολλές συνομιλίες που είχαμε τότε, έλεγε με τη διεισδυτική ανάλυση που ήταν σε θέση να κάνει, ότι αυτό το ελεεινό για μας σχέδιο γινόταν ακόμα χειρότερο, χωρίς τη συμμετοχή μας. Γιατί, ήταν μεν αλήθεια ότι η μη συμμετοχή μας το τραυμάτιζε βαριά, από το άλλο όμως μέρος, καθιέρωνε στην πράξη την συγκυριαρχία της Τουρκίας (όχι των τουρκοκυπρίων), έδινε στους τελευταίους και τον αντιπρόσωπο της Τουρκίας πολλά δικαιώματα, που εμείς απόντες, δεν θα

ασκούσαμε. Τέλος το σχέδιο εφαρμοζόμενο, θα προκαλούσε αφ' ενός ταλαιπωρίες και αποκαρδίωση των δικών μας, αφ'ετέρου μεγαλύτερη μαχητική αντίδραση, που σήμαινε περισσότερο αίμα και καταστροφές.

Για άνθρωπο που είχε αφιερώσει τη ζωή του στο Κυπριακό, και που το είχε προσωπικά ωθήσει στο διεθνές προσκήνιο, αντίθετα προς τη θέληση όλων των Ελλήνων πολιτικών, η εξέλιξη αυτή έφερνε πραγματική απόγνωση".

Μέσα σ' αυτές τις συνθήκες, ο Μακάριος αναγκάστηκε να κάμει και πάλι μια τεράστια υποχώρηση με τα δεδομένα της εποχής-την τέταρτη από την έναρξη του αγώνα της ΕΟΚΑ: Ανακοίνωσε ότι αποδεχόταν δεσμευμένη ανεξαρτησία της Κύπρου.

Ο Μακάριος- και ο ελληνικός κυπριακός λαός- είχαν αρχίσει με το αίτημα αυτοδιάθεση- Ένωση, υποχώρησαν στην αυτοδιάθεση εντός τακτής προθεσμίας και κατέληξαν στην αυτοδιάθεση χωρίς τακτή προθεσμία.

Παρά το γεγονός ότι το ενδεχόμενο ανεξαρτησίας της Κύπρου είχε συζητηθεί επανειλημμένα στο παρελθόν ο Μακάριος, σύμφωνα με τους πρωταγωνιστές στην πολιτική σκηνή της Ελλάδας Κωνσταντίνο Καραμανλή, πρωθυπουργό της Ελλάδας, Ευάγγελο Αβέρωφ υπουργό Εξωτερικών και το διπλωμάτη Δημήτριο Μπίτσιο, ο Μακάριος κινήθηκε ξαφνικά και από μόνος του χωρίς να ενημερώσει την Ελληνική Κυβέρνηση.

Ο Μακάριος πιστεύοντας ότι θα εύρισκε περισσότερους υποστηρικτές ακόμα και στα Ηνωμένα Έθνη και και ιδιαίτερα από την Ινδία και άλλες χώρες που υποστήριζαν λύση του Κυπριακού με βάση την ανεξαρτησία, εγκατέλειπε την αυτοδιάθεση καθώς ανέμενε ότι θα συζητείτο το κυπριακό στον ΟΗΕ, μια και η ελληνική Κυβέρνηση είχε ήδη δώσει οδηγίες στο μόνιμο αντιπρόσωπο της να εγγράψει το Κυπριακό στο διεθνή οργανισμό.

Ετσι έσπευσε να θέσει στο περιθώριο το αίτημα της αυτοδιάθεσης και δήλωσε ότι θα μπορούσε να

αποδεχθεί δεσμευμένη ανεξαρτησία για την Κύπρο.

Τη νέα του θέση ανακοίνωσε ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος στις **16** Σεπτεμβρίου **1958**. Την ημέρα αυτή δεχόταν στο γραφείο του στην Αθήνα την Αντιπρόεδρο του Εργατικού Κόμματος της βρετανικής αντιπολίτευσης, δημοσιογράφο Μπάρμπαρα Κασλ, στην οποία είπε χωρίς περιστροφές ότι θα δεχόταν για την Κύπρο ένα καθεστώς εγγυημένης ανεξαρτησίας από τα Ηνωμένα Έθνη.

Ο Μακάριος έθετε και επίσημα τη νέα θέση προς την οποία άρχισε να προσανατολίζεται από της απελευθερώσεως του από τις Σεϋχέλλες και την οποία, σύμφωνα με τον Κρίτωνα Τορναρίτη, Γενικό Εισαγγελέα της Κύπρου, άρχισε να συζητά έστω και κατ' αρχήν, ενώ ήταν ακόμα εξόριστος στις Σεϋχέλλες το **1956** και **1957**.

Η αλλαγή θέσης από το Μακάριο έπεσε σαν βόμβα στην Αθήνα- και στην Κύπρο- γιατί εγκαταλείπεται πλέον το αίτημα της αυτοδιάθεσης που θα οδηγούσε στην Ένωση, ένα σύνθημα για το οποίο είχε γίνει το ενωτικό δημοψήφισμα του **1950** και ένας στόχος για τον οποίο βασικά είχε αρχίσει ο αγώνας της ΕΟΚΑ πριν από τρία χρόνια και ο οποίος συνεχιζόταν με το Διγενή να βρίσκεται στο αντάρτικο με τους άντρες τους.

Ο Μακάριος συζήτησε τη νέα του θέση με την Μπάρμπαρα Κασλ σε τρεις συναντήσεις τους που έγιναν όταν αυτή επισκέφθηκε την Αθήνα και αργότερα κατά την επιστροφή της από την Αγκυρα και την Αθήνα.

Η ίδια μάλιστα είχε υποβάλει τις σκέψεις του Μακαρίου, τόσο στον κυβερνήτη της Κύπρου Σερ Χιου Φουτ, όσο και στον πρεσβευτή της Αγγλίας στην Αθήνα.

Την πρόταση του Μακαρίου στον Άγγλο πρεσβευτή συνόδευσε και με δική της έκκληση όπως αναβληθεί η εφαρμογή του σχεδίου Μακμίλλαν και μελετηθούν όσα έλεγε ο Μακάριος.

Σύμφωνα με δηλώσεις της Βαβάρας Κασλ στις **22** Σεπτεμβρίου στο Λονδίνο, ο Μακάριος ανέφερε στην πρόταση του:

"...Οθεν εισηγούμαι όπως κατόπιν καθωρισμένης περιόδου αυτοκυβερνήσεως η Κύπρος καταστή

ανεξαρτητον κράτος μη συνδεόμενον ούτε με την Ελλάδα, ούτε με την Τουρκία.

Είμαι έτοιμος να αποδεχθώ την ίδρυση ανεξαρτήτου κράτους εν Κύπρω, υπό τον όρον ότι τούτο δεν θα μεταβληθή είτε διά της ενώσεως με την Ελλάδα, είτε διά διαμελισμού, είτε δι' οιοσδήποτε άλλου τρόπου, εκτός εάν τα Ηνωμένα Έθνη ενέκριναν την μεταβολήν, η δε παραμονή της νήσου εντός της (Βρετανικής) Κοινοπολιτείας δεν είναι ασυμβίβαστος με το υπ' εμού προτεινόμενον καθεστώς...".

(Μεταγλώττιση)

"...Εισηγούμαι, λοιπόν, όπως ύστερα από καθορισμένη περίοδο αυτοκυβέρνησης η Κύπρος καταστεί ανεξαρτητο κράτος μη συνδεδεμένο ούτε με την Ελλάδα, ούτε με την Τουρκία.

Είμαι έτοιμος να αποδεχθώ την ίδρυση ανεξάρτητου κράτους στην Κύπρο, υπό τον όρο ότι αυτό δεν θα μεταβληθεί είτε με την ένωση με την Ελλάδα, είτε με διαμελισμό, είτε με οποιοδήποτε άλλο τρόπο, εκτός εάν τα Ηνωμένα Έθνη ενέκριναν τη μεταβολή, η δε παραμονή της νήσου στη (Βρετανική) Κοινοπολιτεία δεν θα είναι ασυμβίβαστη με το καθεστώς που προτείνω...".

Ο Μακάριος επεξηγώντας αργότερα (4.10.58) πώς εννοούσε αυτή την ανεξαρτησία είπε επί λέξει παραπονούμενος για τη στάση της Βρετανίας έναντι και της νέας πρότασης του, που δεν έπεσε σε πρόσφορο έδαφος:

" Έν τη προσπάθεια ημών όπως καταδείξωμεν διά μίαν ακόμη φοράν την καλήν μας θέλησιν προετείναμεν εις την Βρετανικήν Κυβέρνησιν, σχέδιον οριστικής λύσεως του κυπριακού ζητήματος προνοούν περί καθεστώτος ανεξαρτησίας. Εις μίαν τοιαύτην ανεξάρτητον Κύπρον, ήτις θα ετέλει υπό την εγγύησιν των Ηνωμένων Εθνών, θα ελαμβάνετο πάσα πρόνοια και θα παρείχετο πάσα επί διεθνούς πεδίου εγγύησις διά την κατοχύρωσιν των δικαιωμάτων και των

συμφερόντων της τουρκικής μειονότητας, θα ωδηγείτο δε τοιουτοτρόπως η νήσος σταθερώς εις την γαλήνην και την ασφάλειαν ολοκλήρου της περιοχής".

(Μεταγλώττιση)

" Στην προσπάθεια μας όπως καταδείξουμε για μίαν ακόμη φορά την καλή μας θέληση προτείνουμε στη Βρετανική Κυβέρνηση, σχέδιο οριστικής λύσης του κυπριακού ζητήματος το οποίο προνοεί για καθεστώς ανεξαρτησίας. Σε μια τέτοια ανεξάρτητη Κύπρον, η οποία θα τελούσε υπό την εγγύηση των Ηνωμένων Εθνών, θα λαμβανόταν κάθε πρόνοια και θα παρεχόταν κάθε εγγύηση σε διεθνές πεδίο για την κατοχύρωση των δικαιωμάτων και των συμφερόντων της τουρκικής μειονότητας, θα οδηγείτο δε με τον τρόπο αυτό η νήσος σταθερά στη γαλήνη και την ασφάλεια ολόκληρης της περιοχής".

Η πρόταση του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου προκάλεσε αμέσως αντιδράσεις.

Ένας από τους πρώτους που αντέδρασαν ήταν ο συνεργάτης του στην Εθναρχία Νίκος Κρανιδιώτης και η ελληνική Κυβέρνηση, η οποία σύμφωνα με τον Ευάγγελο Αβέρωφ δεν είχε ενημερωθεί καθόλου για τη νέα πρωτοβουλία του Μακαρίου.

Οι επιφυλάξεις δεν ήταν στη νέα γραμμή που σήμανε εγκατάλειψη της αυτοδιάθεσης- ένωσης και που βοηθούσε πολύ τους χειρισμούς του Καραμανλή αλλά στο χρόνο ιδιαίτερα τον τρόπο που έγινε η πρόταση.

Πίστευαν ότι η Βαρβάρα Κασλ δεν ήταν το κατάλληλο πρόσωπο για υποβολή της νέας πρότασης στην αγγλική Κυβέρνηση, ενώ από την άλλη ο Μακάριος μπορούσε να κρατήσει μυστικό το χαρτί του για τη συνέλευση του ΟΗΕ, όπου θα συζητείτο το Κυπριακό που είχε ήδη εγγραφεί στην Πολιτική Επιτροπή στις 22 Σεπτεμβρίου κάτω από τον τίτλο "Κυπριακό πρόβλημα", όπου θα συζητείτο και να το χρησιμοποιούσε ως υποχώρηση κατά τις σκληρές διαπραγματεύσεις που προβλεπόταν ότι θα ακολουθούσαν και πάλι στην έδρα του διεθνούς οργανισμού.

Ο Νίκος Κρανιδιώτης, είπε αργότερα για το σχέδιο του Μακαρίου:

"Το βράδυ της 22ας Σεπτεμβρίου 1958, ανεβαίνοντας στην οδό Πανεπιστημίου πέρασα από το Μεγάλη Βρετανία να δω τον Αρχιεπίσκοπο. Συνάντησα τον Σπύρο Κυπριανού (μετέπειτα πρόεδρο της Κύπρου), ο οποίος σε σχετικές ερωτήσεις μου, μου είπε, ότι ο Αρχιεπίσκοπος είχε πάει στην Εκάλη (όπου του είχε παραχωρηθεί για το καλοκαίρι εκεί μια έπαυλη) και ότι μόλις προ ολίγου είχε δώσει στη Μπάρμπαρα Κασλ μια συνέντευξη. Ζήτησα και είδα το κείμενο της συνενετεύξεως και ομολογώ ότι έμεινα κατάπληκτος. Εφυγα αμέσως για την Εκάλη, όπου συνάντησα τον Μακάριο να βηματίζει ανήσυχος στη βεράντα του σπιτιού του. Επακολούθησε μια έντονη συζήτηση σχετικά με το περιεχόμενο της συνέντευξης την οποία εγώ θεωρούσα άκαιρη, πρώτα γιατί επέκειτο συζήτηση του κυπριακού στα Ηνωμένα Έθνη (και θα μπορούσε να παραμείνει σαν εφεδρεία) και δεύτερο, γιατί η Κασλ, που ήταν τότε αντιπρόεδρος του Εργατικού Κόμματος, ανήκε στην αντιπολίτευση, και δεν ήταν κατάλληλος τρόπος υποβολής μιας τέτοιας πρότασης στη Βρετανική Κυβέρνηση. Ο Μακάριος συμμερίστηκε, αμέσως τους ενδοιασμούς μου και μου αποκάλυψε πως το είχε κάμει σε αντιπερισπασμό του σχεδίου Μακμίλλαν. Υστερα από αυτό ο Αρχιεπίσκοπος μου είπε ότι την επομένη θα υπέβαλλε επίσημα τη πρόταση του στην αγγλική Κυβέρνηση, μέσω της βρετανικής πρεσβείας Αθηνών".

Αλλά και ο Ευάγγελος Αβέρωφ σε συνέντευξη του στο Σπύρο Παπαγωγίου είπε τον Ιούνιο του 1977, δηλαδή είκοσι χρόνια μετά, για το θέμα αυτό:

"Είναι βεβαίως κρίμα ότι ο Αρχιεπίσκοπος επρότεινε την ανεξαρτησίαν ως λύσιν χωρίς να συνεννοηθή με την Ελληνικήν Κυβέρνησιν. Το Κυπριακόν είχε περάσει φάσεις τόσον δυχερείς δι' όλους, ώστε θα ήτο δυνατόν-εφόσον θα δεχόμεθα την ανεξαρτησίαν- να μεθοδευθή έτσι που να φαίνεται προτεινομένη από τρίτους και εμείς να τη δεχόμεθα

παζαρεύοντας βήμα προς βήμα.

Διατί την επρότεινε ο Μακάριος; Κατ' εμέ διά τους εξής λόγους: α) Τότε (Σεπτέμβριος 1958) είχε αρχίσει να εφαρμόζεται το ολέθριο σχέδιο Μακμίλλαν. β) Είχαμε από κοινού καταβάλει απεγνωσμένας προσπάθειάς διά την μασταίωσιν του, ή έστω την αναβολήν του της εφαρμογής του, γ) Δεν εφαινοντο διαθέσιμα άλλα μέσα διά να επιτευχθή τούτο, δ) Οσο και αν ο Μακάριος εφαινετο πιστεύων εις τον ΟΗΕ, είμαι βέβαιος ότι είχε πεισθή ότι εις την πράξιν λίγα μπορούσαν να επιτευχθούν διά του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών. Τέλος: δ) Πιστεύω ακόμη ότι και αυτός, αλλά ιδίως άλλα μέλη της Εθναρχίας τα οποία μου είχαν απευθύνει σχετικώς εκκλήσεις (ως ο μακαρίτης Ανθιμος Κιτίου. π. χ.) εφοβούντο ότι οι φόνοι Ελληνοκυπρίων υπό Τούρκων κατά το θέρος του 1958 ήταν προμήνυμα ευρυτέρου εγχειρήματος εναντίον του οποίου δεν υπήρχε προστασία.

Ενώπιον αυτών των αγχωδών θεμάτων ο Αρχιεπίσκοπος- αυτό πιστεύω- θεωρών εφικτήν την ανεξαρτησίαν, την είδε ως σανίδα σωτηρίας".

Εξάλλου τέσσερα χρόνια αργότερα στο βιβλίο του ο Ευάγγελος Αβέρωφ σημείωνε ότι η ενέργεια του Μακαρίου στην ουσία ήταν σωστή "γιατί όπως και η ένωση ήταν και η ανεξαρτησία λύση απόλυτα ικανοποιητική για τους Ελληνοκυπρίους και τον Ελληνισμό γενικότερα" και ακόμα "γιατί ήταν διέξοδος, η οποία στη διεθνή κοινωνία μπορούσε να σταθεί εμπόδιο μεγάλο για την παραδοχήν του σχεδίου Μακμίλλαν".

Ομως προσθέτει ότι η ενέργεια του Μακαρίου ήταν λανθασμένη στην εκτέλεση και αυτό γιατί "ανεξάρτητα κι' από το ότι τη λύση αυτή και μάλιστα με αδέσμευτη ανεξαρτησία, μπορούσαμε άνετα δέκα μήνες πριν να την στηρίξουμε με απόφαση του ΟΗΕ που εξασφαλιζόταν με την πρόταση Μένον.

Ομως "ανεξάρτητα ακόμα κι' από το ότι αιφνιδίαζε και εξέθετε την Ελληνική Κυβέρνηση, που κατά κύριο λόγο χειριζόταν το θέμα με τις ξένες

Κυβερνήσεις, ήταν κυρίως λαθεμένη η εκτέλεση, γιατί μια τέτοια βασική στροφή, μια τέτοια λύση, μπορούσαμε να την προετοιμάσουμε διπλωματικά, μπορούσαμε να την μεφανίσουμε ως πρόταση των καταλληλότερων τρίτων (π.χ. του Χάμερσκελντ- Γ.Γ. του ΟΗΕ- και του Σπάακ -Γ.Γ. του ΝΑΤΟ- ή δυο τριών ουδετέρων Κυβερνήσεων) ως πρόταση που έπειτα από δήθεν δισταγμούς θα προσπαθούσαμε να πείσουμε τον Αρχιεπίσκοπο να τη δεχτεί. Και έτσι θα ήταν δυνατόν και αντάλλαγμα να επιτύχουμε και πολλές υποστηρίξεις να έχει η νέα πορεία μας".

Η Βαρβάρα Κασλ έχοντας στα χέρια της τα όσα της είπε ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος για την πρόταση του για ανεξαρτησία πήγε κατ' ευθείαν στον Καραμανλή με τον οποίο είχε συνάντηση την ίδια μέρα, στον οποίο ανέφερε, σύμφωνα με το Αρχείο Καραμανλή ότι η αποδοχή της νέας προτάσεως από την Ελλάδα, προσφέρεται για να απομονώσει την τουρκική Κυβέρνηση και να διασφαλίσει την ανεξαρτησία της Κύπρου, ως μέλους της Κοινοπολιτείας, υπό την εγγύση του ΟΗΕ".

Είπε ακόμα στον Καραμανλή ότι είχε ενημερώσει για τη συνομιλία της με τον Αρχιεπίσκοπο Μακάριο το βρετανό υπουργό Αποικιών και τον αμερικανό πρεσβευτή στην Αθήνα.

Ο Καραμανλής εκπλάγηκε για τα όσα άκουε από τη Μπάρμαπαρα Κασλ.

Ο Δημήτρης Μπίτσιος στο βιβλίο του "κρίσιμες ώρες στη σελίδα 86 σημειώνει:

"Εκπληκτοι κοιταχθήκαμε με τον πρωθυπουργό. Ήταν δυνατό ν' αποφασίσει ο Αρχιεπίσκοπος να εγκαταλείψει οριστικά το αίτημα της αυτοδιαθέσεως, χωρίς να συννοηθή προηγουμένως με την ελληνική Κυβέρνηση; Ήταν γεγονός πως ο Μακάριος στην έγγραφη απάντηση του προς τον Φουτ, που προανέφερα, είχε δηλώσει ότι παραμερίζει την αυτοδιάθεση και δέχεται να δπαραγματευθή σύνταγμα αυτοκυβερνήσεως. Εκείνο όπως ήταν ελιγμός, ήταν προσωρινή αντιμετώπιση μιας κρίσιμης καταστάσεως. Εδώ η κ.

Κασλ μας μιλούσε για ένα μόνιμο καθεστώς εγγυημένης ανεξαρτησίας. Και αν το είχε αποφασίσει ο Αρχιεπίσκοπος, θα το έλεγε έτσι απλά και απερίφραστα προς την κ. Κασλ, σε μια δημοσιογραφική συνέντευξη, χωρίς να επιδιώξη να το διαπραγματευθή;

Ο Πρωθυπουργός ερώτησε επίμονα την αγγλίδα βουλευτή αν αληθινά ο Αρχιεπίσκοπος της είχε δηλώσει όσα μας ανέφερε. Η κ. Κασλ ήταν κατηγορηματική.

- "Θα έχω", μας είπε "σε λίγο και την έγγραφη δήλωση του Μακαρίου.

Και επέμενε να πληροφορηθή τη στάση της ελληνικής Κυβερνήσεως".

Ο Καραμανλής παρουσιάστηκε συγκρατημένος και δεν βιάστηκε να πάρει θέση λέγοντας ότι "η Ελλάς ουδέν διεκδικεί υπέρ εαυτής" και ότι "υποστηρίζει δι'όλων των δυνάμεων της το αίτημα του Αρχιεπισκόπου περί ανεξαρτησίας" (η Ελλάδα δεν ζητά τίποτε για τον εαυτό της... υποστηρίζει με όλες της τις δυνάμεις το αίτημα του Αρχιεπισκόπου για ανεξαρτησία".

Παρατήρησε επίσης, σύμφωνα με σημείωμα που ετοιμάστηκε ότι "η καταλληλοτέρα διαδικασία θα ήτο να απεδέχτο την λύσιν ταύτην η ίδια Αγγλική Κυβέρνησις. Εάν, όμως, τούτο δεν καταστή δυνατόν, τότε είναι σκόπιμον να μη προέλθη η πρωτοβουλία εξ ελληνικής πλευράς, διότι αμέσως θα την απέρριπτε η Τουρκία, αλλά από εν μέρος του Εργατικού Κόμματος να επακολουθήσει δε η αποδοχή της ελληνικής Κυβερνήσεως". (Η πιο κατάλληλη διαδικασία θα ήταν να αποδεχόταν τη λύση αυτή η ίδια αγγλική κυβέρνηση. Εάν όμως, αυτό δεν καταστεί δυνατό, τότε είναι σκόπιμο να μη προέλθει η πρωτοβουλία από ελληνικής πλευράς, διότι αμέσως θα την απέρριπτε η Τουρκία, αλλά από ένα μέρος του Εργατικού Κόμματος να επακολουθήσει δε η αποδοχή της ελληνικής Κυβέρνησης".

Ο Καραμανλής δεν είχε ακόμα συζητήσει το θέμα με τον Αρχιεπίσκοπο κι' αυτό το έκαμε σε μια μακρά

σύσκεψη που έγινε στο υπουργείο Εξωτερικών στις 19 Σεπτεμβρίου, τρεις μόνο μέρες μετά τη συνέντευξη του Μακαρίου στη Μπάρμπαρα Κασλ ότι ήταν πρόθυμος να δεχθεί ανεξαρτησία για την Κύπρο.

Στη σύσκεψη που παρέστη και ο Μακάριος διαφάνηκε για δεύτερη φορά ότι ο Μακάριος είχε παράπονα από τον τρόπο που ο Καραμανλής χειριζόταν το Κυπριακό και ιδιαίτερα για το γεγονός ότι δεν είχε απειλήσει πιο έντονα ότι θα έφευγε από το ΝΑΤΟ μια και δεν επενέβαινε δυναμικά στην κρίση.

Ο Καραμανλής είχε αντίθετη άποψη.

Είναι χαρακτηριστικός ο διάλογος μεταξύ Μακαρίου Καραμανλή όπως παρατίθεται στα πρακτικά στο αρχείο Καραμανλή, τόμος Γ σελ **227**:

**ΚΑΡΑΜΑΝΛΗΣ:** Είναι σκόπιμο να εξετασθεί, εάν θα πρέπει από τούδε να υιοθετήσουμε μια από τις λύσεις, οι οποίες θα μπορούσε να τύχουν αποδοχής από μέρους των Ηνωμένων Εθνών, για παράδειγμα τη λύση της ανεξαρτησίας ή της εντολής του ΟΗΕ.

**ΜΑΚΑΡΙΟΣ:** Κατά τη γνώμη μου πρόταση αυτοδιάθεσης δεν θα είχε φέτος ελπίδες επιτυχίας και ότι για τούτο δέχεται όπως προβάλλουμε τη λύση της ανεξαρτησίας, η οποία θα είχε μεγαλύτερη συμπάθεια, χωρίς όμως όρους και περιορισμούς.

Στη συζήτηση που ακολούθησε διαπιστώθηκε συμφωνία όπως προβληθεί λύση της ανεξαρτησίας χωρίς όρους και να αφεθεί στη Γενική Συνέλευση να υποβάλει όποιες δεσμεύσεις κρίνει σκόπιμο.

**ΜΑΚΑΡΙΟΣ:** Δεν σας αποκρύπτω ότι έχω την εντύπωση ότι η αντίδραση της Κυβέρνησης εναντίον του βρετανικού σχεδίου δεν υπήρξε αρκετά έντονη και αποτελεσματική. Νομίζω ότι θα έπρεπε το ΝΑΤΟ να προειδοποιηθεί ότι η Ελλάδα θα σκεφθεί τη θέση της σ' αυτό εάν εφαρμοσθεί το σχέδιο.

**ΚΑΡΑΜΑΝΛΗΣ:** Εκπλήσσομαι γιατί για πρώτη φορά ακούω τέτοιου είδους παράπονα. Όλες οι αντιδράσεις μας κατά του σχεδίου Μακμίλλαν έγιναν εκ συμφώνου και ούτε κατά τις συναντήσεις μας πριν από μια εβδομάδα διατυπώσετε οποιανδήποτε παρατήρηση ή παράπονο. Η κυβέρνηση προέβη σε έντονα διαβήματα.

ΜΑΚΑΡΙΟΣ: Πρέπει να εξετάσουμε γιατί απέτυχαν οι μέχρι τούδε ενέργειες της Κυβέρνησης. Κατά τη γνώμη μου αυτό οφείλεται στον τρόπο με τον οποίο έγιναν αυτά τα διαβήματα.

Ο Μακάριος ήγειρε το θέμα της απειλής για αποχώρηση από το ΝΑΤΟ και ο Καραμανλής απάντησε:

ΚΑΡΑΜΑΝΛΗΣ: Και αν αυτό δεν απέδιδεν αποτελέσματα; Εάν δηλαδή δηλώσετε σαφώς ότι θα φύγετε από το ΝΑΤΟ, εάν δεν ικανοποιηθεί το αίτημά σας τι θα πράξετε, εάν δεν έχετε αυτή την ικανοποίηση. Η θα πρέπει κατά τη γνώμη μου να φύγετε ή άλλως θα γίνεται διεθνώς καταγέλαστος.

Η διαφωνία για την τακτική και την ανάγκη εκβιασμού ή απειλής του ΝΑΤΟ ήταν ξεκάθαρη. Ομως ο Καραμανλής εφαρμόζοντας όπως πάντα την τακτική του να συμπαρίσταται στο ότι ήθελαν οι Κύπριοι, δεν άργησε να ταχθεί με την πολιτική που ήθελε να ακολουθήσει ο Μακάριος

Σε μια νέα συνάντηση του με την Μπάρμπαρα Κασλ συμφωνήθηκε να υιοθετηθεί επίσημα η πρόταση από το Εργατικό Κόμμα της αντιπολίτευσης και να εγκριθεί στη συνέχεια από τον Έλληνα πρωθυπουργό με δημόσια δήλωση του πράγμα που έγινε αργότερα στις 29 Σεπτεμβρίου οπότε ο Καραμανλής έκαμε την πρώτη του δήλωση για την πρόταση του Μακαρίου για ανεξαρτησία.

Ανέφερε ο Καραμανλής στις 29 Σεπτεμβρίου:

" Η Κυβέρνησις πάντοτε διεκήρυξεν ότι δεν διεκδικεί την Κύπρον, αλλά αγωνίζεται διά την ελευθερία των Κυπρίων. Εν τω πνεύματι τούτω προέβαλε διεθνώς το αίτημα των Κυπρίων περί αυτοδιαθέσεως. Εν όψει όμως του αμέσου κινδύνου να επιδεινωθή η εν Κύπρω κατάστασις και να κλονισθούν κατά τρόπον ανεπανόρθωτον, αι σχέσεις της Ελλάδος προς τους συμμάχους της, η ελληνική Κυβέρνησις εν πλήρει ομοφωνία μετά του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου, θα υποστηρίξη την λύσιν της ανεξαρτησίας".

Οι συνεργάτες του Μακαρίου όμως διασπάστηκαν και για πρώτη φορά επήλθε διάσπαση στο μέτωπο των

κυρίων.